

BARTÓK-RESCHOFSKY: ZONGORAISKOLA*

[Zongoraiskola – Az Editio Musica Budapest zeneműkiadó ...](#)

Egy kevésbé ismert zongoraiskolára szeretném a figyelmüket felhívni azzal a céllal, hogy kedvet kapjanak az alaposabb megismerésére, és a tanítás során történő kipróbálására, alkalmazására. Ennek gyakorlati akadályja nincsen, mivel az iskola kapható, a Zeneműkiadó az utóbbi években folyamatosan megjelenteti magyar, angol és német nyelven. A régebbi gyakorlatnak megfelelően sok magyarázó szöveget tartalmaz. Az idegen nyelven megjelenő kiadások a külföldiek számára is teljes értékűvé teszik, ám a magyar anyanyelvűek számára is igen hasznosak lehetnek. Segítségükkel kitűnően elsajátítható az adott idegen nyelven a szakmai szókincs, az idegen nyelvű terminológia.

A magyarázatok az iskolát különösen alkalmassá teszik a felnőttképzésben történő felhasználásra, mivel a részletes útmutatások megkönnyítik a felnőttek tudatosabb tanulását. Zenei anyaga az elvontabb gyakorlatok és a kevesebb gyermekdal révén szintén közelebb állhat a felnőttek igényéhez. Ezért feltétlen érdemes kipróbálni a tanár- és tanítóképzés során.

BARTÓK munkásságát ismerve felmerül a kérdés, hogyan és miért ír vajon Bartók zongoraiskolát? Miért vesz részt egy ilyen jellegű munkában, hisz tevékenysége e nélkül is annyira szerteágazó, hogy a kívülállót állandó csodálatra készíti, vajon hogyan férhetett bele a sok és sokféle munka Bartók napjának 24 órájába?

A RESCHOFSKYval közösen jegyzett zongoraiskola 1913-ban jelent meg a Rózsavölgyi Kiadónál. 1943-ban németül adták ki, majd az utód Zeneműkiadónál 1964-ben a revideált német, 1967-ben az angol kiadás látott napvilágot.

A társszerző, Reschofsky Sándor (*1887 Temesvár, †1972 Budapest) SZENDY ÁRPÁD (zongora) és KOESSLER JÁNOS (zeneszerzés) növendéke volt a Zeneakadémián.

1913-14 között Bartók visszavonult a koncertélettől. Kezdeti zeneszerzői sikerei nem ismétlődtek, a közönség nagy része nem értette Bartók új hangját. A szakma sem kényeztette el őt.

1911-ben A csodálatos mandarint a Lipótvárosi Kaszinó pályázatán visszautasítják, az Új Magyar Zene-egyesület (UMZE) nem működik kellő hatékonysággal, egyáltalán, „őt, mint zeneszerzőt hivatalosan kivégezték” (Bartók leveléből Zágon Géza Vilmosnak 1913. aug. 22.) Így mintegy kitöltve az űrt, ami a szereplések elmaradásával keletkezett, 1912-ben Rózsavölgyivel kötött megállapodást a zongoratananyag átdolgozására a kezdettől a legmagasabb fokig. A Reschofskyval írt iskola ennek a tevékenységnek a része. A pedagógiai és zenei indíttatáson kívül valószínűleg a megélhetés anyagi okai is szerepet játszhattak az iskola elkészülésében.

A kezdőknek szánt zenemű azonban nem volt előzmények nélküli, hiszen 1908/09-ben keletkezett a **Gyermeknek** c. sorozat, I-II. füzetében 42 magyar, III-IV. kötetében 43 szlovák gyermek-, és népdal felhasználásával. (A szlovák dalokat magyarra Balázs Béla, németre Kodály Emma fordította, Bartók a sorozatot 1945 januárjában átdolgozta.)

Az iskolában – 5 darab kivételével (2 Lemoine, 2 Czerny, 1 átalakított Duvernoy etűd) – Bartók e célra készült darabjai szerepelnek, 3 közülük népdalfeldolgozás. A szerkezet és a technikai alapgyakorlatok, ujjgyakorlatok Reschofsky munkái, a magyarázatok és a kis gyakorlatok Bartókéi. Ez az első magyar iskola, mely nem vesz át idegenből darabot. Új, hogy fényképeken mutatja be a helyes kéztartást, amit azonban egyáltalán nem abszolutizál. Egy lehetséges és jónak tartott lehetőségként mutatja be. A technikafejlesztés az ujj- és csukló képzésére szorítkozik. Bartók nagy fontosságot tulajdonított a kifejlesztett csuklónak: **„a zongoristának egyenlő jól kifejlesztett csuklóra és ujjakra van szüksége. Egyik a másik nélkül nem ér sokat.”** Minden új technikai elemhez néhány szavas magyarázatot fűz, néhány külön kezes, (először a ballal játszott), majd kétkezes előkészítő ujjgyakorlat után következik a tanulmány,

mely az új elem begyakorlására szolgál. Minden technikai elemhez egy gyakorlatot készítettek.

Az iskola az egészen kezdők számára íródott, ezért a zenei alapelemek tanításával is foglalkozik. A nálunk jelenleg az előképzőben tanított anyagot összekapcsolja a mozgásérzet kialakításával. Találkozunk hallásgyakorlatokkal: hang-megkülönböztetés, visszaéneklés, és egyéb alapismeretekkel: hangjegyzírás, ritmusgyakorlatok, számolás, ütemezés. A zenei nevelésnél minden elemre gondoltak: hallás, ritmusfejlesztés, transzponálás, frazeálás, többszólamúság, dinamika, tempó, lapróljáték.

Sok régi módszertan és iskola áttanulmányozása után – melyek hasonló módon a zenei alapelemek tanításával is foglalkoznak – arra a következtetésre jutottam, hogy a szolfézs és a hangszer különválasztása nem minden esetben jó. Kezdőknél célravezetőbb volna a hallás utáni hangszertanítással kezdeni, majd párhuzamosan folytatni a hangszeres óra keretén belül a hangszertanulást és az alapvető zenei elemek elsajátítását.

Tény, hogy a hangszertanárnak könnyebb dolga van, ha az alapelemeket tudja a diák, de ad 1. sok elemet mégis a hangszeres órán kell megtanítani, mert ott fordul elő először, ad 2. a zongoratanulás esetében az auditív-motorikus-vizuális sorból könnyen kikapcsolódhat a hallás.

Az iskola fejezetei:

1. billentésgyakorlatok fehér és fekete billentyűn
2. legato és non legato
3. csuklógyakorlat
4. kétkezes játék
5. transzponálás írásban oktávval magasabbra, majd eljátszva
6. ejtegetés hangkihagyással
7. staccato: ujjból, ha gyorsabb; csuklóból, ha lassabb a mozgás
8. zenei kifejezés – hangsúlyos és hangsúlytalan részek, dinamika (f-p, cresc. dim.), hangsúly, tempó (lassítás), portamento, szinkópák
9. kettősfogások
10. kétszólamúság egy kézben
11. szextek
12. ujjváltás egy billentyűn ujjból, csuklóból. Néma ujjváltás.
13. skálák, alá-fölétevés, akkordok, felbontások, szextskálák

A billentésgyakorlatoknál azoknak a hangoknak a helyét is jelöli, melyeket az ujjaknak a gyakorlatok játszása közben el kell foglalniok. Ezt a fajta jelölést már SCHWARZ VENCEL is használja évszám nélkül megjelent zongoraiskolájában, mely egészen 1905-ig, CHOVÁN KÁLMÁN zongoraiskolájának kiadásáig igen népszerű volt hazánkban is.

Az iskola vitathatatlan értékei ellenére nem volt népszerű a maga korában, s manapság sem használják. Bírálói hibájául rótták fel, hogy az egyes elemek elsajátítására szolgáló gyakorlatok száma túl kevés. Az én véleményem erről a kérdésről az, hogy a tanuló vagy olyan ügyes, hogy elegendő számára a megírt etűd-anyag (esetleg saját variánsaival tudja kiegészíteni), vagy nem olyan ügyes, nem is olyan érdeklődő, s oly kevés időt foglalkozik az anyaggal, hogy több gyakorlatot nem is tudna megtanulni.

Végezetül felsoroljuk Bartók zenetanításban alsóbb fokon is használható műveit, a Bartók által sajtó alá rendezett instruktív kiadványokat, valamint a közönség előtt kevésbé ismert átdolgozásait.

Eredeti művek:

Három csíkmegyei népdal (1907)

14 zongoradarab (14 bagatell) (1908)

10 könnyű zongoradarab (Az Este a székelyeknél és a Medvetánc c. tételt meghangszerelve a Magyar képek c. zenekari szvitbe illesztette.) [1908]

Gyermekeknek 4 füzet (1908-09, átdolgozva 1945)

Zongoraiskola (1903)

Kezdők zongoramuzsikája (A zongoraiskola darabjai) [1913]

Zongorázó ifjúság I-II. (Válogatás a Gyermekeknek és a 10 könnyű zongoradarab c. sorozatból)

Szonatina (1915)

Román népi táncok (1915)

Román kolinda dallamok I-II. (Román karácsonyi énekek) [1915]

15 magyar parasztdal (1914-19)

9 kis zongoradarab (4 párbeszéd, Menuetto, Dal, Marcia delle bestie, Csörgő-tánc, Preludio-allungharese) [1926]

Három rondo népi dallamokkal (1916, 1927)

Kis szvit (A 44 hegedűduóból 5 darab zongoraátirata.) [1936]

Mikrokozmosz 6 füzet (1926-1939)

Bartók közreadásában megjelent művek:

Az elemi zongorajáték gyakorlati tananyaga (Ujjrenddel, előadási jelekkel, jegyzetekkel) szerkeszti: Bartók Béla. (Rózsavölgyi)

1. Reschofsky: Technikai gyakorlatok
2. Bach-Bartók: 13 kis zongoradarab

3. Kovács Sándor: Válogatott könnyű előadási darabok
 4. Reschofsky: Válogatott könnyű tanulmányok
Bach: Wohltemperiertes Klavier I-II. kötet nehézségi sorrendbe rendezve, a két 5 szólamú fuga partitúraszerűen.
Beethoven: Skót táncok
 Szonáták (elemzésekkel)
 6 variáció op. 34. (Rozsnyai)
 7 bagatell op. 33. (Rozsnyai)
 15 variáció fúgával op.35. (Rozsnyai)
 11 új bagatell op. 119. (Rozsnyai)
 Polonaise op.89. C (Rozsnyai)
Couperin: Válogatott zongoradarabok (1924)
Duvernoy: Piano école du mecanisme op.120
Köhler, Louis: A kézügyesség iskolája I-II. (1917)
Mendelssohn: Prelúdium és fuga E (Rozsnyai)
 Scherzo h (Rozsnyai)
Mozart: Zongoraszonáták
 Fantázia C (Rozsnyai)
Scarlatti: Szonáták (1924)
Schubert: Fantázia - szonáta op.78 (Rozsnyai)
 Nagy szonáta op. 143 A (Rozsnyai)
 2 scherzo B, Desz (Rozsnyai)
Schumann: Jugendalbum (válogatás) (Rozsnyai)

Átdolgozások:

XVII. és XVIII. sz. olasz cembalo- és orgonamuzsika 1930-ból Carl Fischer, New York kiadásában:

- Benedetto Marcello*: Sonata B
Michelangelo Rossi: Toccata No.1. C
 Toccata No.2.a
 Tre correnti
Azzolino Bernardino della Ciaia: Sonata G
Girolamo Frescobaldi: Toccata G
 Fuga g
Domenico Zipoli: Pastorale C

Felhasznált irodalom:

- Veszprémi Lili: Zongoraoktatásunk története (Zeneműkiadó, Bp.1976)
 Bartha: Zenei lexikon (Zeneműkiadó 1976)
 Ujfalussy József: Bartók breviárium (Zeneműkiadó 1974)

*Prof. dr. Maczelka Noémi az SZTE JGYPK Művészeti Intézet Ének-zene Tanszékének egyetemi tanára. Tanulmányait a budapesti Zeneakadémián Szegedi Ernő (zongora), Szűcs Loránt (kamarazene) és Sebestyén János (csembaló) osztályában végezte. Részt vett Rév Livia (Párizs), Teofil Bikiş (Luxemburg), František Rauch (Prága), François Glorieux (Antwerpen), valamint Vásáry Tamás és Kadosa Pál (Budapest) zongora mesterkurzusán. Koncertezett Európa legtöbb országában és az USA-ban. Több zongoraverseny díjazottja, a Casale Monferrato-i (Olaszország) Carlo Soliva zongoraverseny I. díjasa. Több magyar kortárs zeneszerző művének ősbemutatója, ill. külföldi szerzők műveinek magyarországi bemutatója fűződik nevéhez. Ezért a tevékenységéért 1986-ban és 2010-ben megkapta a Szerzői Jogvédő Hivatal Artisjus díját. 1979-2001 között a szegedi Zeneművészeti Szakközépiskola, ill. a Zeneművészeti Főiskola tanára is volt, 2008-tól a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Református Tanárképző és Zeneművészeti Kar vendégoktatója, Professor Honoris Causa. Nemzetközi zongoraversenyek zsűritagja (Prága, Broumov, Istanbul). A zongora előadóművészet doktora (DLA - 2003).

*(A cikk 2001-ben készült. Megjelent 2002-ben Szegeden az SZTE JGYPK Ének-zene Tanszék Bartók-Verdi c. konferenciakötetében.)

Függelék:

Reschofsky Sándor zeneszerző, zongoraművész. (Temesvár, 1887. febr. 15 – Budapest, 1972. ápr. 2) A budapesti Zeneművészeti Főiskolán Szendy Árpádnál és Koessler Jánosnál tanult. 1926-tól a Fodor Zeneiskolában zongoratanár. Bartók Báival közösen írott Zongoraiskolájában (Bp., 1913) tőle valók a technikai tanulmányok és gyakorlatok. Ebből külön megjelent egy zenegyűjteménye: Kezdők zongoramuzsikája (Bp., 1929), illetve Zongorázó ifjúság címmel. Komponált dalokat, kamaraműveket hárfára és vonós együttesre, hárfára és fúvós együttesre. Két operájának (Kleopátra, Keleti álom) maga írta a szövegét is. A Zeneművészeti Főiskolán 1946-1958. között zongorakötelező tárgyat tanított. /Magyar Életrajzi Lexikon/